

Wat doe ik als ik een gestrand dier vind?

Bruinvis (*Phocoena phocoena*)
Foto: Naturalis

Als het dier nog leeft:

Bel 112 of direct met SOS Dolfijn, Harderwijk:
06 65 09 85 76 (alleen voor meldingen!)
Vervolgens kun je het volgende doen:

Dolfijnen E.H.B.O.

1. Loop heel rustig naar de dolfijn/bruinvis
2. Zorg ervoor dat er niet te veel mensen bij het dier komen
3. Houd honden weg bij het dier
4. Houd het blaasgat (boven op de kop) altijd boven water
5. Leg de dolfijn/bruinvis op een zachte, natte ondergrond (bijv. kleding)
6. Koel het dier steeds met water (blaasgat vrijhouden)
7. Leg natte doeken op het dier
8. Als de zon schijnt, maak dan schaduw
9. Waarschuw SOS Dolfijn in Harderwijk: 0341-467467 (alleen voor meldingen!)
10. Houd de dolfijn/bruinvis nat totdat het opvangteam van SOS Dolfijn er is

Foto: Kees Koelmans, EHBZ

Als het dier dood is:

Volg onderstaande stappen. Zij zorgen ervoor dat het kadaver zo spoedig mogelijk van het strand wordt verwijderd.

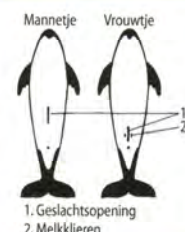
1) Noteer ter plekke:

- Vinddatum
- Vindplaats (provincie, plaats, dichtst-bijzijnde strandpaal)
- Lengte afstand in rechte lijn, niet over de rug (schatting van snuit tot punt van de staart)
- Mannetje of vrouwtje
- Naam, adres en telefoonnummer van de melder
- Bijzonderheden, bijv. pas dood, lang dood, intact of gewond, verstrikt in net, etc.

2) Maak een digitale foto van het kadaver

3) Is het een bruinvis?

- Kenmerken Bruinvis:
- Maximale lengte 1.60 meter
  - Stompe snuit
  - Korte driehoekige rugvin
  - Spatelvormige tanden
  - Zie bovenstaande foto van de bruinvis

1. Geslachtsopening
2. Melkklieren

JA: Melden op www.walvisstrandingen.nl en bellen:

Zuid-Holland en Zeeland:

Naturalis 0900 - 040 06 16

Noord-Holland inclusief Texel:

NIOZ 0222 31 87 44 / 0222 36 94 88

Friesland en Groningen:

Pieterburen 0595 - 52 65 26

(24 uur bereikbaar)

NEE: Bellen met Naturalis

Hebt u een vermoeden of weet u zeker dat uw vondst een andere soort is dan een bruinvis, bel dan zo spoedig mogelijk met: Strandingencoördinator van Naturalis: 0900 - 040 06 16 (beltarief € 0,10 min.)

Dit protocol is opgesteld en verspreid door 10 samenwerkende organisaties, te weten: Naturalis, Natuurhistorisch Museum Rotterdam, NIOZ, Kustvereniging, Dolfinarium Harderwijk, Zeehondencrèche Pieterburen, Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ), Ecomare, CML (Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden), Alterra

Kust&Zee Gids 2007 - 2008 39

Hoe te handelen als men een aangespoeld dier vindt . (Uit de Kust en Zee Gids 2007-2008)

Aan lager wal: walvissen op het strand van Noordwijk

Willem Baalbergen

Het aanspoelen van een achttien meter lange Potvis op het strand voor het dorp in 1629 ondervond een enorme belangstelling. Van heinde en verre kwamen men naar Noordwijk om het zeemonster te zien. Ook enkele tekenaars waren van de partij en maakten prenten van het dier. Op een van deze prenten is de Potvis omringd door kijkers, waarvan enkelen met karossen naar het strand waren gekomen. Zelfs een 'koek en zoopie' was in de nabijheid ingericht. Op een andere tekening is te zien dat het dier op het strand van de speklaag

wordt ontdaan. De Potvis was namelijk verkocht voor de prijs van zeshonderd gulden. Velen zagen in die tijd het aanspoelen van een dergelijk groot dier, net als andere belangrijke gebeurtenissen in de natuur, als een teken van komende rampspoed. Om die reden verzuchtte een der tekenaars onder zijn prent: 'Gode wende 't quaed van ons en 't lieve vaderland'.

Walvissen horen in de zee en niet op het land. Komen zij om wat voor reden dan ook aan lager wal, dan betekent dat voor het dier haast altijd een wisse dood. Zo zijn op het strand van Noordwijk in de loop der tijden tal van zeezoogdieren aan hun

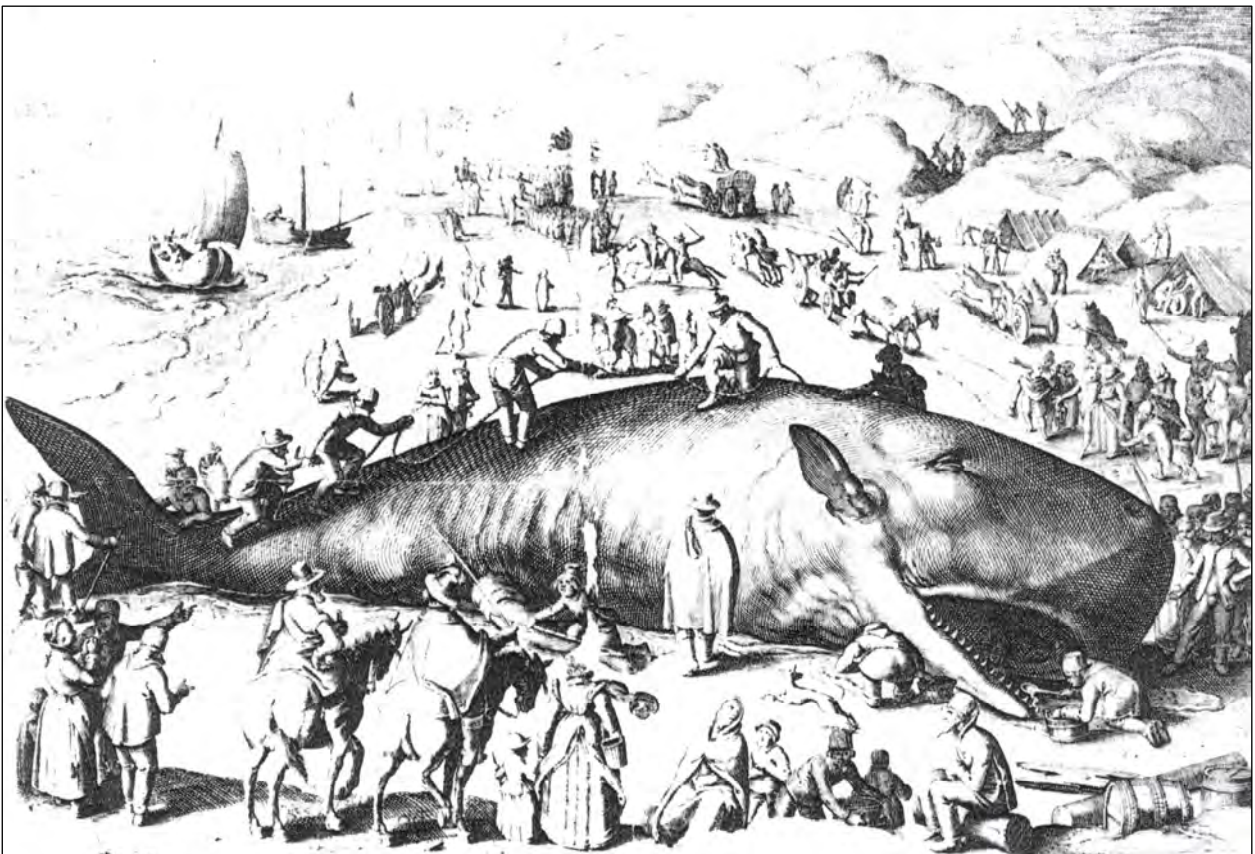
einde gekomen. Een aantal gegevens over aanspoelingen en strandingen is te danken aan een Rotterdamse schoolmeester, A. B. van Deinse. Hij was er zijn leven lang mee bezig en vormde een net van rapporteurs langs de Nederlandse kust. Uiteindelijk promoveerde hij op het onderwerp met zijn proefschrift over de fossiele en recente *cetacea* van Nederland. Zijn werk werd later goeddeels overgenomen door Chris Smeenk, conservator van het huidige Naturalis. Meer recente strandingen zijn door de Noordwijker Kees Kooimans vastgelegd.

Gewoonlijk wordt er over aanspoelen gesproken als het een dood dier betreft; bij levende dieren spreekt men van strandingen. Een strikte scheiding tussen walvissen en dolfijnen is er niet, maar de kleinere tandwalvisachtigen worden dolfijnen genoemd. Daarbij wordt de Bruinvis veelal nog apart aangeduid. Behalve de al genoemde stranding van de Potvis in 1629 en een Potvis die enkele jaren eerder in 1614 dood aanspoelde, is het niet voor 1909 voordat we weer iets weten over aangespoelde walvisachtigen op het Noordwijkse strand. Ook Van Deinse heeft bij zijn onderzoek over de drie eeuwen die er tussen liggen niets kunnen vinden.

In totaal zijn in de vorige eeuw en in het begin van deze eeuw, naast de Potvissen in de zeventiende eeuw, twaalf soorten op het Noordwijkse strand aangetroffen. Verreweg de meest algemene soort is

daarbij de Bruinvis. Sinds mensenheugenis was deze kleine walvisachtige algemeen in de Noordzee aanwezig. Op elke strandwandeling vond je aangespoelde exemplaren, tot ze rond 1960 vrijwel verdwenen. Pas na 1985 kwamen ze weer terug voor onze kust en werden er ook meer aanspoelingen en strandingen gemeld. De meningen over de oorzaak van het tijdelijk verdwijnen in de Noordzee zijn verdeeld. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de ernstige verontreiniging van het zeewater in de jaren zestig en het herstel van de kwaliteit van het kustwater na 1980. Ook veranderingen in het voedselaanbod kunnen een rol hebben gespeeld. In 2004 werden elf dode Bruinvissen op het strand gevonden, terwijl er één exemplaar levend aanspoelde. In 2005 betrof het achttien dode en één levende Bruinvis.

Een dolfijn die ook regelmatig op het strand terecht kwam is de Tuimelaar, de Flipper uit de bekende televisieserie. Oudere Noordwijkers herinneren zich nog wel de groepjes Tuimelaars die op een mooie zomeravond buiteland aan de horizon te zien waren. In 1965 werd voor de laatste keer een Tuimelaar op het strand aangetroffen. Het betrof een jong dier van 1.45m lengte dat op 28 juli door Fokko Niesen was gevonden. Voorzover bekend zijn er in de vorige eeuw 28 Tuimelaars op het strand van Noordwijk aangespoeld.

De Noordwijkse Potvis van 1614: ets Whaling Museum New-Bedford(USA), Kendall collection.

De Gewone dolfijn kwam ook nogal eens op het strand terecht. In totaal zijn elf aanspoelingen bekend. Eén van deze gevallen kreeg landelijke bekendheid. Jan P. Strijbos vond in 1928 een exemplaar terwijl hij op zijn motorfiets vanaf Zandvoort naar Noordwijk reed. Hij zag daarbij kans het 'monster' op het stuur van zijn motor in een restant van een strandstoel naar het dorp te vervoeren. Verschillende landelijke kranten maakten, met foto's, melding van zijn avontuur.

Op 8 februari 1918 strandde een Witsnuitdolfijn van 275 kg voor Noordwijk. Helmplanters merkten het beest op en vervoerden het, nog levend, naar het erf van boer Marbus in de Schoolstraat. Volgens een bericht in De Noordwijker sloeg het dier daar nog een poosje met zijn staart. In hetzelfde blad ontstond een discussie over de juiste naam van het dier. Fietsenmaker en fotograaf Braakman vond, in een advertentie, de Latijnse naam *Lagenorhynchus albirostris* maar onverstaaanbaar. Dit in tegenstelling tot zijn eigen adres, Schiestraat 2, als het goedkoopste punt voor de wielrijder. Na 1928 werd de Witsnuitdolfijn nog driemaal op het strand aangetroffen.

Bij het poten van helm in de zeereep ontdekte Johan Moerkerk in 1942 een dode Dwergvinvis op het strand. Hoewel het strand inmiddels tot verboden gebied was verklaard, werd het dier toch door hem onderzocht. Het dier miste een deel van de onderkaak, waarschijnlijk doordat het in aanraking met een mijn was gekomen. In 2001 ontdekten Koen Borst en Theo Opdam een levende Dwergvinvis op het strand bij de Duindamseslag. Met de reddingsboot van Noordwijk lukte het na veel moeite het beest weer in zee te krijgen. Echter, voor de boot weer aan het strand kwam, lag de vinvis er ook weer. Uiteindelijk werd daarom besloten het dier uit zijn lijden te verlossen.

Van de Orca of zwaardwalvis zijn een viertal aanspoelingen bekend. In 1909 betrof het een dier van viereenhalf meter lengte waarvan door strandwandelaars of jutters een aantal tanden uit de bek waren gebroken. In de plaatselijke bladen werd later door het museum in Leiden, waar het dier naar toe was gebracht, opgeroepen deze tanden terug te bezorgen. De laatste Orca betrof een

vrouwelijk dier van vijf meter lang op 17 oktober 1983.

Wat grotere walvisachtigen die op het strand werden gevonden, waren een Griend en een Dwergpotvis. De laatstgenoemde was een gehavend dier dat in 1925 aanspoelde. De Griend werd op 1 november 1970 door Wim van Duyn in verregaande staat van ontbinding aangetroffen. De schedel van het dier is naar het museum in Leiden gegaan, de halswervels zijn in het Jan Verwey Natuurcentrum te vinden.

De laatste jaren zijn nog twee grote walvissen aangespoeld. De eerste betrof een circa één jaar oude Bultrug die op 20 december 2003, strikt genomen op het Katwijkse strand terecht kwam, echter direct tegen de grens van Noordwijk aan. Volgens de al eerder genoemde Chris Smeenk was het dier verdronken in een visnet. Tevoren was het jong samen met de moeder nog bij Scheveningen gesignaleerd. Daarnaast spoelde op 26 augustus 2004 een Gewone vinvis iets ten noorden van de vuurtoren aan. Het dier was zestien meter lang en was al een aantal dagen dood voor het op het strand belandde. De penetrante stank belette niet dat veel Noordwijkers een kijkje bij het beest gingen nemen.

In vroeger tijden werden regelmatig zeehonden, zowel dood als levend, op het strand gevonden. Oude Noordwijkers beweerden in het laatste geval dat het zieke dieren waren die naar het duin kropen en helm aten om hun maag te schonen. Zoals een hond om dezelfde reden gras gaat eten. Erg waarschijnlijk is dit niet, veelal zal het om rustende dieren zijn gegaan. Nadat het aantal zeehonden drastisch was verminderd, zijn er op dit moment in de Waddenzee weer flinke populaties, zowel van de Gewone zeehond als van de Grijze zeehond. De eerstgenoemde soort komt tegenwoordig ook weer in het Deltagebied voor. Een klein aantal zeehonden komt dood of levend op het strand terecht. De levende dieren, gewoonlijk jonge exemplaren, worden door medewerkers van Lenie 't Hart opgepikt en naar Pieterburen gebracht. In 2004 ging het om één Gewone zeehond en vier Grijze zeehonden. In 2005 betrof het zes Gewone en twee Grijze zeehonden.

